

Felejtésterápia

„Megpróbáltatásainknak mi volt az ára, s lehet-e a jövőben haszna? Megszabadulhatunk-e végre az életünket beárnyékoló vereség- és veszteségtudattól?” – kérdezi a *Hitel* szerkesztője, s a kérdéstől nekem nyomban rossz lesz a szájam íze. Mint mindig, ha szóba hozódik ez a trianonosdi. Félre kellene immár tenni ezt a dolgot... Kár rágni magunkat... Ha eleink nem oldották meg a kérdést (s ezzel nem hárítani akarom a felelősséget – amint erre később kitérek), immár megoldódott magától (egyféleképpen...), s szerintem a legjobb, amit tehetünk, ha elfogadjuk. Nem beletörődünk, mert az törődötté tesz, nem is belenyugszunk, mert az rezignálttá tesz, hanem elfogadjuk, beépítjük magunkba, lehetőleg erényt kovácsolva belőle.

Kellett volna..., lehetett volna..., most már nem aktuális (hogy ne mondjam azt: mindegy). Röviden így foglalhatnám össze azt, amit én a trianoni döntés (jog)orvoslásáról gondolok. A póre igazság az, hogy a nagy demokratikus lózungokat hangoztató Európában akkor is, most is csak erővel lehetett érvényesülni. Erő és befolyás kérdése volt a trianoni döntés, erő kérdése lett volna az utólagos semmissé tétele. Talán nem is erő, mint inkább elszántság, merészség kérdése. Mert lett volna esély. Például az 1930-as években. Magyarországnak önállóan (nem Hitlerrel szövetkezve!) meg kellett volna oldania területi „gondjait”. Például be kellett volna vonulni Felvidékre, a Vajdaságba, Kárpátaljára. (Erdélyről majd külön, az kényesebb kérdés, esetleg a demográfiailag homogén Székelyfölddel lehetett volna kezdeni valamit.) Igen, úgy gondolom, a nagyhatalmak nem avatkoztak volna bele, Magyarországnak az illető kebelező országokkal kellett volna rendeznie ezt a meccset. Most nyugodtan felhördülhetnek a történészek, azt kérdezvén, egyáltalán hogy gondolom, hogy egy ilyen kis törpeállam csak úgy „intézkedhetett” volna Európában?? Igazuk van – a bekebelezőknek pedig területük. Erről ennyit.

De ez csak példalózás, csak egy lehetséges, talán nem is a legjobb forgatókönyv, egy rezignált „mi lett volna, ha”... Ha az 1930-as évek militarista időszakát nézzük, utólag azt mondhatnánk, hogy végeredményben nem is az lett volna a legszerencsésebb a visszaszerzésre – hisz 1945 után úgyis újra elvettek (volna) mindent. Hanem 1989–90, a kommunizmus bukása, amikor a mesterségesen létrehozott államok amúgy is bomladoztak. Akkor volt „helyzet”. Hogy nem volt elég katonai hatalom Magyarországon?

Miért: az érintett szomszédos államokban volt? Nem volt ott sem! Mondjuk inkább úgy: nem volt erő, merészség. Az elszakított területek (akkor még) tömbmagyarsága várta is a kezdeményezést. Egy merész, összehangolt katonai – diplomáciai – polgári akció-sorozatot kellett volna lebonyolítani. A szkeptikusok mondhatják, hogy ez polgárháborúhoz, illetve háborúhoz vezetett volna. Szerintem nem. Akkor nem. A kedvező geopolitikai helyzet és a szóban forgó területek tömbmagyarságának fellépése miatt. De immár: veszett fejsze nyele...

Bizony, ezek soha vissza nem térő alkalmak voltak. Most már bele kell nyugodnunk abba, hogy a trianoni döntés örökérvényű. Most már el kell fogadnunk azt, hogy ilyen „belenyugvó” népnek kell lennünk, és ezt pótcselekvésekkel kell kompenzálnunk. Amit elveszünk, azt vissza kell szerezni, ha kell, erővel is. Nem tettük meg. Szerintem ez a legnagyobb lelki teher, amivel szembe kell néznünk. A mulasztásunk. Hogy hiába vártuk, hogy mások „demokratikus úton” kompenzáljanak. Most már nincs mit visszavenni. Már nem a mienk. Az elcsatolt területeken végbement egy lassú (de nagyon is tudatos, szervezett), „békés” honfoglalás, demográfiai átrendeződés, a magyarság már mindenhol csak kisebbség, sziget. Így már nincs miről beszélni. Felejtjük el – terápiás céllal is.

Bizonyos szempontból jól van ez így. Az erdélyi magyarságnak például szerintem kimondottan kell is ez a kisebbségi státus, jót tesz az egójának, identitásának, jót tesz a közösségi szellemnek. A fenyegetettség érzése éberebbé teszi. Meg hát: Erdély már olyan rég nem része a történelmi Magyarországnak (illetve olyan kevés ideig volt az), hogy szinte már nem is esnék jól... Erdély külön entitás. Az volt már Szent István idejében is, aztán 1570-től, az erdélyi fejedelemségek korától még inkább, utána meg inkább lett oszmán meg osztrák meg román, mint magyar... Lehet, hogy ez így túl erős, de úgy gondolom, Erdélyt nem Trianon vette el Magyarországtól, hanem ez egy hosszabb folyamat eredménye. Egy elfejlődésé... Valahogy úgy van Erdély Magyarországgal, mint a székelyek a magyarsággal: ugye, a székelyek is magyarok, de azért székely identitásukhoz is ragaszkodnak. Ugyanígy: Erdély Magyarország része (volt/lehetett volna/lehetne), de viszonylagos különállására, autonómiájára, másságára legalább annyira büszke, mint hovatarozására. Erdélyben ez a kezdetek óta meglevő másságtudat (no meg a nagyobb terület, nagyobb népesség) segített jobban megőrizni az identitást. Írásom első részében ezért utaltam arra, hogy Erdélyt egy kicsit külön kell kezelni, nem egy kalap alatt a többi elcsatolt területtel. Erdély mindig is különálló, autonomista volt (ne kérdezzék, hogy akkor most miért nincsen autonómiája). A Bánság dettó (egyébként – tudom, kissé elnagyolva – a Bánságra mindig is Erdély részeként gondoltam/gondolok). Emlékeznek még: 1918-ban Temesváron kikiáltották a Bánát Köztársaságot! Rövid életű volt (a szerbek merészebbek voltak, mint mi, bevonultak katonasággal), de jó példa: ezt kellett/lehetett volna meglépni a nemzetiségi szempontból homogénebb területeken (Székelyföld, Felvidék...). A Bánát Köztársaságnak esélye sem volt a nemzetiségi heterogenitás miatt (magyarok, románok, szerbek, németek, zsidók), de egy Székely Köztársaság, hm...

No de: ne térjünk vissza a „kellett volna, lehetett volna”-premisszákhöz. Foglalkozzunk a „mi van most”-tal! És ne trianonozzunk, mert azzal csak magunkat szívatjuk! Vegyük úgy, mintha soha nem is tartozott volna a Felvidék (Erdély stb.) Magyarországhoz, vegyük úgy, hogy e nemzet mindig is az „együtt, de külön” játékot játszotta, s ez immár így lesz ezután is. Aknázzuk ki az ebben rejlő lehetőségeket (szellemi és gazda-

sági tőke áramoltatása stb.), erősítsük magunkat önálló entitásként és virtuális közösségként egyaránt. A nemzet egy virtuális közösség. Nem baj, ha az országhatár nem azonos a nemzethatárral. Jó, ha egybeesik, de nem tragédia, ha nem. Ezt kell elhítenünk magunkkal, ez az egyetlen jó módszer. Ha nem ezt választjuk, sírhatunk, míg a világ s még két nap, de az nem fog segíteni rajtunk. Remélem, érthető voltam: nem azt várom, hogy hazudjunk magunknak, hanem azt, hogy ne dédelgessük annyit fájó igazságunkat, inkább alkalmazkodjunk a megváltozott körülményekhez. Ahogy Kós Károly mondta a *Kiáltó* szövegben... Nincs más hátra, mint előre!

Derkovits Gyula. Fa alatt (rézkarc, 1921)